

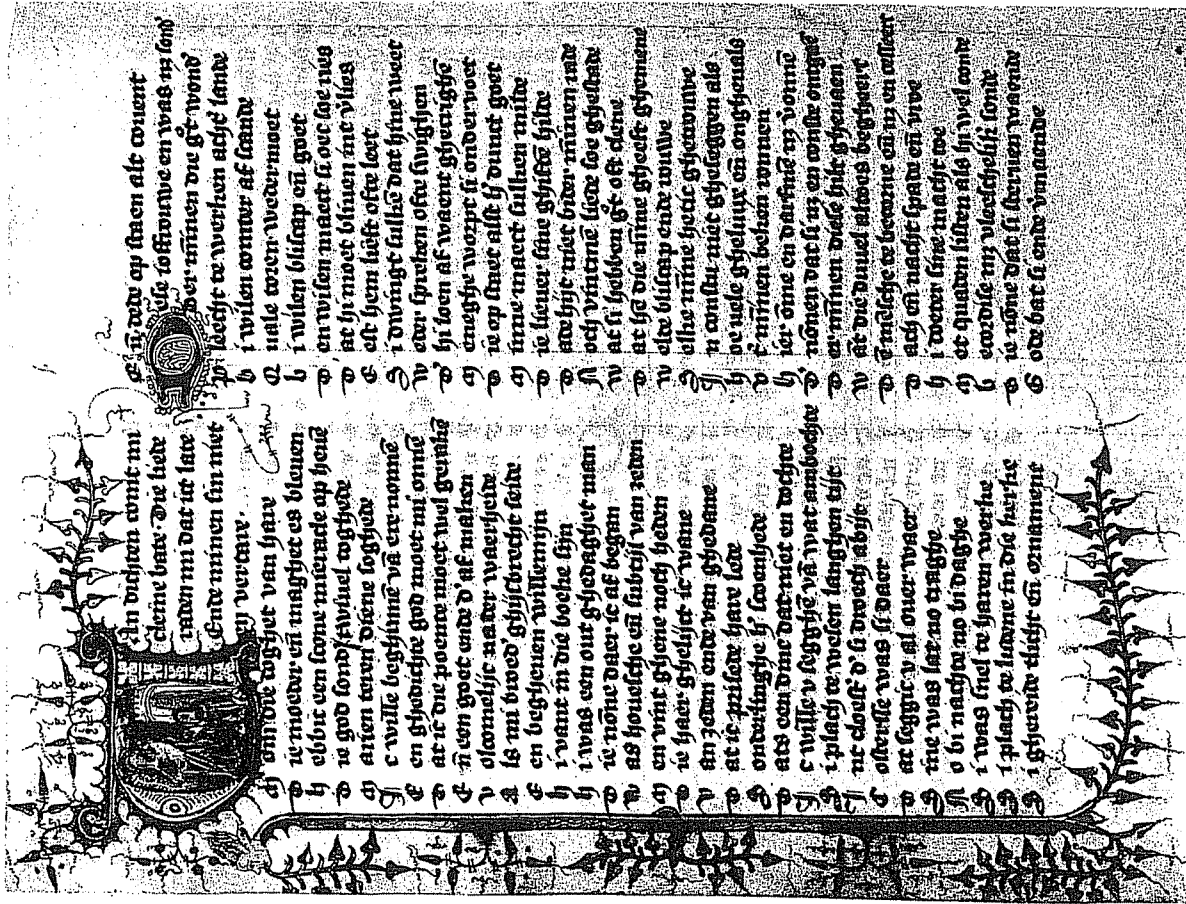
BEATRIS

TEKST EN VERTALING

Derde druk, 1988

TAAL & TEKEN, LEEUWARDEN

Eerste handschrift pagina van de Beatrix.
Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage, 76E5

Vertaald Middelnederlands 2.
Bewerkt en vertaald door H. Adema.

CIP-gegevens

Beatrijs: tekst en vertaling / [bew. en vert. uit het Middelnederlands door H. Adema].
— Groningen: Taal & Tekst. — (Vertaald Middelnederlands; 2)

UDC 82 UGI 410

Trefw.: Nederlandse letterkunde; tekstuitgaven.
ISBN 90-6620-002-2

De vertaling

Bij de vertaling van de Middelnederlandse tekst in eigentijds proza is gestreefd naar goede leesbaarheid en inhoudelijke juistheid. Bij elk tekstgedeelte is de afweging gemaakt tussen vlotte verteltrant en letterlijke vertaling. Dikwijls is niet voor de soepelste formulering gekozen om sfeer of inhoud van het origineel niet te veel geweld aan te doen.

Stoplappen en herhalingen binnen hetzelfde tekstgedeelte worden veelal weggelaten, omslachtige formuleringen worden doorgaans kernachtiger weergegeven; ook in deze gevallen werd gewaakt voor al te gemakkelijke oplossingen, die te zeer in strijd zouden zijn met de typische verteltrant van de middeleeuwer.

Vertalen is interpreteren. Noodgedwongen moest op die plaatsen waar verschillende interpretaties mogelijk zijn, in de vertaling een keuze worden gemaakt. Het verantwoord van deze plaatsen is — als niet passend in de opzet van deze uitgave — achterwege gelaten.

De reeks Vertaald Middelnederlands voldoet aan haar doelstelling als in enige mate wordt bereikt dat de kennis van driehonderd jaar Nederlandse literatuur minder dan voorheen gebaseerd is op uittreksels en 'iets gehoord hebben over'.

H. Adema

ISBN 90 6620 002 2

© 1982 H. Adema

Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

BEATRIS

- Van dichten comt mi cleine bate.
Die liede raden mi dat ict late
Ende minen sin niet en vertare.
Maer om die doghet van hare
Die moeder ende maghet es bleven,
Hébbic een scone mieracle op heven,
Die god sonder twivel toghede
Mariën teren, diene soghede.
Ic wille beghinnen van ere nonnen
Een ghedichte; god moet mi onnen
Dat ic die poente moet wel geraken
Ende een goet ende daer af maken,
Volcomelijc na der waerheide,
Als mi broeder ghijsbrecht seide,
Een begheven willemijn.
Hi want in die boeke sijn.
Hi was een out ghedaghet man.
Die nonne daer ic af began,
Was hovesche ende subtyl van zeden;
Men vint ghene noch heden
Die haer ghelijct, ic wane,
Van zeden ende van ghedane.
Dat ic prisede hare lede,
Sonderlinghe haer scoenhede,
Dats een dinc dat niet en dochte.
Ic wille u segghen van wat ambochte
Si plach te wesen langhen tijt
Int cloester daer si droech abijt:
Costersse was si daer.
30 Dat seggic u al over waer:
Sine was lat no traghe,
No bi nachte no bi daghe,
Si was snel te haren werke;
Si plach te ludene, in die kerke,
Si ghereide tlicht ende ornament
Ende dede op staen alt covent.
Dese ioffrouwe en was niet sonder
Der minnen, die groet wonder
Pleecht te werken achter lande.
40 Bi wilen comter af scande,
Quale, toren, wedermoet;
Bi wilen bliscap ende goet.
Den wisen maect si oec soe ries,
Dat hi moet bliven int verlies,
Eest hem liefte ofte leet.
45 Si dwingt sulken, dat hine weet
Weder spreken ofte swighen,
Daer hi loen af waent ghecrighen.
Meneghe worpt si ondervoet,
50 Die op staet alst haer dunct goet.
Minne maect sulken milde
Die lever sine ghiften hilde,
Dade hijt niet bider minnen rade.

BEATRIS

- Schrijven levert me slechts weinig op. De mensen raden me aan het te laten en mijn geest niet te pijnigen. Maar om de goedheid te tonen van haar die moeder werd, maar maagd bleef, begin ik toch aan een prachtig verhaal over een wonder. God liet het ongetwijfeld gebeuren ter ere van Maria, die hem de borst gaf.
10 Ik ga over een non vertellen. Moge God mij toestaan dat ik het verhaal goed weergeef, precies zoals monnik
15 Gijsbrecht van de orde der Wilhelmieten het mij waarheidsgetrouw vertelde. Hij, een bejaard man, vond het in een van zijn boeken.
De non die ik net noemde, was zeer welgemanierd.
20 Naar mijn mening is er tegenwoordig niemand meer te vinden die, wat karakter en uiterlijk betreft, haar
25 gelijke is. Het zou ongepast zijn als ik haar lichaam, en zeker de schoonheid ervan, zou loven.
Ik zal u vertellen wat gedurende lange tijd haar taak
30 was in het klooster: ze was kosteres. Ik verzeker u dat ze nooit lui was; ze werkte ijverig. Ze huidde de kerk-
35 klok, ze zorgde voor de verlichting en voor de benodigdheden voor de mis, en ze wekte alle kloosterlingen.
Deze jonge vrouw werd beheerst door de liefde, die overal grote verwarring teweegbrengt. Soms
40 veroorzaakt ze schande, leed, smart of haat, soms vreugde en geluk. Ze brengt een verstandig mens het hoofd zelfs zo op hol dat hij wel ongelukkig worden
45 moet, of hij nu wil of niet. De liefde heeft sommigen zo in haar macht dat ze niet weten of ze beter kunnen spreken of zwijgen. Velen brengt ze ten val, zij kunnen
50 pas weer opstaan als het haar goeddunkt.
Liefde maakt de gierigen vrijgevig. Ook zijn er even-

- 55 Noch vintmen liede soe ghestade,
Wat si hebben, groet oft clene,
Dat hen die minne gheeft ghemene:
Welde, bliscap ende rouwe.
Selke minne hetic ghetrouwe.
In constu niet gheseggen als,
Hoe vele ghelux ende onghevens
Uter minnen beken rommen.
Hier omme en darfen niet veronnen
Der nonnen, dat si niet en conste ontgaen
Der minnen diese hilt ghevaen,
65 Want die duvel altoes begheert
Den mensche te become, ende niet en cesseert
Daech ende nacht, spade ende vroe,
Hi doeter sine macht toe
Met quaden listen; als hi wel conde,
70 Recordise met vleescheliker sonde,
Die nonne, dat si sterven waende,
Gode bat si ende vermaende,
Dat hise troeste dore sine ghenaden.
Si sprac: 'ic ben soe verladen
75 Met starker minnen ende ghewont,
Dat weet hi, dient al es cont,
Die niet en es verholen,
Dat mi die crancheit sal doen dolen.
Ic moet leiden een ander leven;
80 Dit abijt moetic begheven.'
- Nu hoert, hoeter na verghinc.
Si sende om den ionghelinc
Daer si toe hadde grote lieve,
Oetmoedelijc met enen brieve,
85 Dat hi saen te hare quame;
Daer laghe ane sine vrame.
Die bode ghinc daer de ionghelinc was.
Hi nam den brief ende las
Die hem sende sijn vriendinne.
90 Hi haestem te comen daer.
Sint dat si out waren .xij. iaer,
Dwanc die minne dese twee,
Dat si dogheden menech wee.
- 95 Hi reet soe hi ierst mochte
Ten cloester, daer hise sochte.
Hi ghinc sitten voer tfensterkijn
Ende soude gheerne, mocht sijn,
Sijn lief spreken ende sien.
100 Niet langhe en merde si nadien;
Si quam ende woudene vanden
Vor tfensterkijn, dat met yseren banden
Dwers ende lanx was bewlochten.
Menech weven si versochten,
105 Daer hi sat buten ende si binnen,
Bevaen met alsoe starker minnen.

- 55 wichtige mensen die door de liefde alles delen: geluk,
vreugde en verdriet. Dat noem ik oprechte liefde. Ik
60 kan u onmogelijk precies vertellen hoeveel geluk en
verdriet er uit de liefde voortvloeit.
65 Daarom mag men het de non niet kwalijk nemen dat
ze zich niet van de liefde kon bevrijden. De duivel wil
immers de mensen altijd tot het kwade verleiden. Hij
70 probeert het zonder ophouden, dag en nacht. Op zijn
laaghartige manier wekte hij zinnelijke begeerten bij
de non op, zodat ze dacht dat ze bezweek. Ze bad tot
God dat Hij haar in Zijn goedheid zou helpen.
75 Ze zei: 'De liefde, die mij bezwaart en kwelt, is zo
sterk dat mijn zwakheid me tot misstappen zal brengen.
Dat weet Hij aan Wie alles bekend is, voor Wie niets
verborgen blijft. Ik moet een ander leven gaan leiden:
80 ik moet afstand doen van dit habijt.'

- Luister hoe het verder met haar ging.
Ze stuurde de jongeman, op wie ze verliefd was, een
brief waarin ze hem vriendelijk vroeg of hij snel naar
85 haar toe wilde komen: dat zou ook in zijn belang zijn.
De bode ging naar de jongeman. Deze las de brief die
90 zijn vriendin hem stuurde. Het bericht maakte hem
blij en hij haastte zich naar het klooster. Deze twee
mensen hadden veel verdriet geleden, want de liefde
beheerste hen al vanaf hun twaalfde jaar.
95 Zodra hij kon, reed hij naar het klooster om haar te
bezoeken. Hij ging voor het raampje in de klooster-
deur zitten en hoopte dat hij zijn geliefde zou kunnen
100 spreken. Ze liet niet lang op zich wachten. Ze ver-
scheen voor het kruislings getraliede raampje om met
hem te spreken.
105 Terwijl hij buiten was en zij binnen, zuchtten ze vaak,
vervuld van hevige liefde. Zo zaten ze een hele tijd, ik

- Si saten soe een langhe stonde,
Dat ict ghesegghen niet en conde
Hoe dicke verwandelde hare blye.
110 'Ay mi', seitsi, 'aymie,
Vercoren lief, mi es soe wee.
Sprect legghen mi een wort oft twee
Dat mi therte confortteert.
Ic ben die troest ane u begheert.
115 Der minnen strael steect mi int herte,
Dat ic doghe grote smerte,
In mach nemmermeer verhoghen,
Lief, ghi en hebbet uut ghetoghen.'
- Hi antworde met sinne:
120 'Ghi wet wel, lieve vriendinne,
Dat wi langhe hebben ghedragen
Minne al onsen daghen,
Wi en hadden nye soe vele rusten,
Dat wi ons eens ondercusten.
125 Vrouwe venus, die godinne,
Die dit brachte in onsen sinne,
Moete god onse here verdoemen,
Dat si twee soe scone bloemen
Doet vervaluën ende bederven.
130 Constic wel ane u verwerven
Ende ghi dabit wout neder leggen
Ende mi enen sekeren tijt seggen,
Hoe ic u ute mochte leiden,
Ic woude riden ende ghereiden
135 Goede cleder diere van wullen
Ende die met bonten doen vullen:
Mantel, roc ende sercoet.
In begheve u te ghere noet.
Met u willic mi aventueren
140 Lief, leet, tsuete metten sueren.
Nemt te pande mijn trouwe.'
'Vercorne vrient', sprac die ioncfrouwe,
'Die willic gherne van u ontfacen,
Ende met u soe verre gaen,
145 Dat niemen en sal weten in dit covent
Werwaert dat wi sijn bewent.
Van tavont over .vij. nachte
Comt ende nemt mijns wachte
Daer buten inden vergier,
150 Onder enen eglentier.
Wacht daer mijns, ic come uut,
Ende wille wesen uwe bruut,
Te varen daer ghi begheert;
En si dat mi siecheit deert
155 Ocht saken die mi sijn te swaer,
Ic come sekertike daer,
Ende ic begheert van u sere,
Dat ghi daer comt, lieve ionchere.'
- Dit gheloeffde elc anderen.
160 Hi nam orlof ende ghinc wanderen
Daer sijn rosside ghesadelt stoet.
Hi satter op metter spoet

zou niet kunnen zeggen hoe vaak zij van gelaatskleur
verschoten.

- 110 'Ach', zei ze, 'ach, mijn liefste, ik ben zo bedroefd.
Zeg iets tegen mij dat me weer moed geeft, ik heb uw
115 troost nodig. De liefdespijl steekt in mijn hart en doet
mij pijn. Liefste, ik kan niet blij zijn zolang u hem er
niet uitgetrokken hebt'.
120 Hij antwoordde ontroerd: 'Mijn lief, u weet dat wij
elkaar altijd hebben liefgehad. Wij hadden nooit echt
gelegenheid elkaar te kussen. God moege de godin
125 Venus veroordelen omdat zij twee mooie bloemen
130 laat verwelken en vergaan. Kon ik maar van u gedaan
krijgen dat u uw habijt wilde afleggen en mij wilde
zeggen wanneer en hoe ik u hier vandaan kan halen.
135 Ik zou mooie, kostbare wollen kleren, met bont ge-
voerd, voor u laten maken: mantel, rok en overgooier.
140 Ik laat u nooit in de steek. Met u wil ik lief en leed,
het zoete en het zure trotseren. Neem mijn woord van
trouw als onderpand'.
'Mijn uitverkorene', zei de vrouw, 'ik wil die belofte
graag aanvaarden en zo ver met u weggaan dat nie-
145 mand in dit klooster zal weten waarheen wij zijn
gegaan. Kom over acht dagen en kijk naar mij uit in
150 de kloostertuin onder een egelantier. Wacht daar op
mij. Ik zal naar buiten komen en uw minnares zijn;
ik zal gaan waarheen u wilt. Tenzij ik ziek ben of
155 moeilijkheden heb, kom ik beslist. En, liefste, ik wil
zielsgraag dat u ook komt'.
160 Dit beloofden zij elkaar. Hij nam afscheid en ging
terug naar de plaats waar zijn paard stond. Hij steeg
snel op en reed over een vlakke terug naar de stad.

165 Ende reet wech sinen telt
Ter stat waert over een velt.
Sijns lieves hi niet en vergat.
Sanders daghes ghinc hi in die stat;
Hi cochte blau ende scaerlaken,
Daer hi af dede maken
Mantele ende caproen groet
Ende roc ende sorcoet
Ende na recht ghevoedert wel.
Niemen en sach beter vel
Onder vrouwen cledere draghen;
Si prijsdent alle diet saghene.
175 Messe, gordele ende almoniere
Cochti haer, goet ende diere,
Huven, vingherline van goude
Ende chierheit menechroude.
Om al die chierheit dede hi proeven
180 Die eneger bruut soude behoeven.
Met hem nam hi .Vc. pont
Ende voer in ere avonstont
Heymelike buten der stede.
Al dat scoenheide voerdi mede
185 Wel ghetorst op sijn paert
Ende voer alsoe ten cloestere waert.
Daer si seide, inden vergier,
Onder enen egentier,
Hi ghinc sitten neder int cruut,
190 Tote sijn lief soude comen uut.
Van hem latic nu die tale
Ende segge u vander scoender smale.
Vore middernacht lude si mettine:
195 Die minne dede haer grote pine.
Als mettenen waren ghesongen
Beide van ouden ende van iongen
Die daer waren int covent,
Ende si weder waren ghewent
200 Opten dormter al ghemene,
Bleef si inden coer allene
Ende si sprac haer ghebede
Alsi te voren dicke dede.
Si knielde voerden outaer
205 Ende sprac met groten vaer:
'Maria, moeder, soete name,
Nu en mach minen lichame
Niet langher in dabijt gheduren.
Ghi kint wel in allen uren
210 Smenschen herte ende sijn wesen.
Ic hebbe ghevast ende ghelesen
Ende ghenomen discipline.
Hets al om niet dat ic pine:
Minne worpt mi onder voet,
Dat ic der werelt dienen moet.
215 Alsoe waerlike als ghi, here lieve,
Wort ghehanghen tusschen .ij. dieve
Ende aent cruce wort gherecket,
Ende ghi lazarus verwecket

165 Hij vergat zijn liefste beslist niet. De volgende dag
ging hij de stad in om blauwe en rode stof te kopen.
Daar liet hij goed gevoerde mantels, hoofdkappen,
170 rokken en overgooiers van maken. Nooit zag iemand
mooier bont als voering van vrouwenkleren. Iedereen
die het zag vond het prachtig.
Hij kocht voor haar mooie en kostbare messen,
175 gordelriemen, een geldtasje, en ook haarbanden,
ringen en allerlei andere sieraden. Hij vroeg naar alle
180 sieraden die een bruid nodig heeft.
Met vijfhonderd pond op zak en al die mooie dingen
185 stevig op zijn paard geladen reed hij op een avond
stilletjes de stad uit op weg naar het klooster. Zoals
zijn liefste gezegd had, ging hij in de kloostertuin
onder een egelantier in het gras zitten tot zij naar
190 buiten zou komen.

Over hem zwijg ik nu, ik ga u over de jonge vrouw
vertellen.

195 Ze luidde de metten al voor middernacht, zo moeilijk
maakte de liefde het haar. Nadat de metten door alle
kloosterlingen gezongen waren en iedereen naar de
200 slaapzaal was teruggekeerd, bleef zij alleen achter in
het koor. Ze zei, zoals ze al zo vaak gedaan had, haar
gebed.

205 Ze knielde voor het altaar en zei met kloppend hart:
'Maria, lieve moeder, ik kan het niet langer in het
kloosterkleed uithouden. Gij weet altijd precies wat
210 er in de mensen omgaat. Ik heb gevast, gebeden en
me gekastijd. Maar het heeft geen zin dat ik zo mijn
best doe: de liefde heeft mij ten val gebracht, ik moet
een werelds leven gaan leiden.

215 Zo waarlijk, lieve Heer, als Gij tussen twee misdadigers
aan het kruis werd gepijnigd en Gij Lazarus opwekte

- 220 Daer hi lach inden grave doet,
Soe moetti kinnen minen noet
Ende mine mesdaet mi vergheven;
Ic moet in swaren sonden sneven.
- 225 Na desen ghinc si uten core
Teenen beelde, daer si vore
Knielde ende sprac hare ghebede,
Daer maria stont ter stede.
Si riep: 'maria onversaghet,
Ic hebbe u *nacht* ende dach geclaghnet
Ontfermelike mijn vernoy
Ende mi en es niet te bat een hoy.
Ic werde mijns sins te male quijt,
Blivic langher in dit abijt.
- 230 Die covel toech si ute al daer
Ende leidse op onser vrouwen outaer.
235 Nu hoert, watsi sal doen!
Die slotele vander sacristiën
Hinc si voer dat beelde mariën.
Ende ic segt u over waer,
240 Waer omme dat sise hinc al daer:
Ofmense te priemtide sochte,
Dat mense best daer vinden mochte.
Hets wel recht in alder tijt,
245 Wie vore mariën beelde lijft,
Dat hi sijn oghen derwaert sla
Ende segge 'ave', eer hi ga,
'Ave maria'; daer omme si ghedinct,
Waer omme dat si die slotel daer hinc.
- 250 Nu ghinc si danen dorden noet
Met enen pels al bloet,
Daer si een dore wiste,
Die si ontsloet met liste,
Ende ghincker heymelijc uut,
255 Stillekine sonder gheluut.
Inden vergier quam si met vare.
Die iongelinc wert haers gheware,
Hi seide: 'lief, en verveert u niet,
Hets u vrient, dat ghi hier siet.'
260 Doen si beide te samen quamen,
Si begonste hare te scamen,
Om dat si in enen pels stoet,
Bloets hoeft ende barvoet.
Doen seidi: 'wel scone lichame,

- 220 uit de dood, zo moogt Ge mijn smart begrijpen en mij
mijn zonde vergeven. Ik kan niet anders dan in zonde
leven.
- 225 Hierna verliet ze het koor, ze knielde voor een Maria-
beeld en zei met luide stem een gebed: 'Onbesproken
Maria, ik heb dag en nacht mijn leed in vertwijfeling
230 aan u geklaagd, maar het heeft me niets geholpen. Als
ik dit habijt langer blijf dragen, raak ik mijn verstand
volledig kwijt'.
Ze trok haar pij uit en legde hem op het Maria-altaar,
235 vervolgens trok ze haar schoenen uit.

— Luister nu wat ze gaat doen. —

- 240 De sleutels van de sacristie hing ze voor het Maria-
beeld. En ik spreek de waarheid als ik u vertel waarom
zij ze daar neerhing: als men ze voor het morgengebed
zocht, zou men ze daar het gemakkelijkst kunnen
vinden. Iemand die langs het Mariabeeld loopt, be-
245 hoort zijn ogen daarheen te richten en Ave Maria te
zeggen voor hij verder gaat. Daarom hing ze de sleutels
daar.
- 250 Vervolgens ging ze, noodgedwongen in slechts een
onderkleed, naar een deur die ze behoedzaam opende.
255 Ze ging heel stil naar buiten; met kloppend hart kwam
ze in de kloostertuin.
De jongeman zag haar en zei: 'Liefste, schrik niet, ik
ben het, uw vriend'.
260 Toen ze bij elkaar stonden, schaamde ze zich omdat
ze een onderkleed droeg en blootshoofds en barre-
voets was.
265 Hij zei: 'Wel, schoonheid, mooie kleren zouden u

- 265 U soe waren bat bequame
Scone ghewaden ende goede cleder.
Hebter mi om niet te leder,
Ic salse u gheven sciene.
Doen ghinghen si onder den eglentiere,
Ende alles dies si behoef,
Des gaf hi hare ghenoech.
270 Hi gaf haer cleder twee paer;
Blau waest dat si aen dede daer,
Wel ghescepen int ghevoech.
275 Vriendelike hi op haer loech.
Hi seide: 'Hief, dit hemelblau
Staet u bat dan dede dat grau.'
Twee cousen toech si ane
Ende twee scoen cordewane,
280 Die hare vele bat stonden.
Dan scoen die waren ghebonden.
'Hoet cleder van witter ziden
Gaf hi hare te dien tiden,
Die si op haer hoeft hinc.
285 Doen cussese die ionghelinc
Vriendelike aen haren mont.
Hem dochte, daer si voer hem stont,
Dat die dach verclaerde.
Haestelike ghinc hi tsinen paerde.
290 Hi settese voer hem int ghereide.
Dus voren si henen beide
Soe verre dat began te dagen,
Dat si hen nyemen volghen en saghén.
Doen began te lichtene int oest.
295 Si seide: 'god, alder werelt troest,
Nu moeti ons bewaren.
Ic sie den dach verclaren;
Waric met u niet comen uut,
300 Ic soude prime hebben gheluu,
Als ic wilen was ghewone
Inden cloester van religione.
Ic ducht, mi die vaert sal rouwen:
Die werelt hout soe cleine trouwe,
305 Al hebbic mi ghekeert daer an.
Si slacht den losen coman
Die vingherline van formine
Vercoept voer guidine.
'Ay, wat segdi, suverlike.
Ocht ic u emmermeer beswike,
310 Soe moete mi god scinden.
Waer dat wi ons bewinden,
In scede van u te ghere noet,
Ons en scede die bitter doet.
Hoe mach u aen mi twien?
315 Gi en hebt aen mi niet versien
Dat ic u fel was ofte loes.
Sint dat ic u ierst vercoes,
En haddic niet in minen sinne
Ghedaen een keyserinne.
Op dat ic haers werdech ware,

- beter staan. Maar wordt niet boos om deze opmerking,
want ik zal ze u direct geven.
270 Ze gingen weer naar de egelantier en hij gaf haar alles
wat ze nodig had. Hij gaf haar twee stel kleren. De
blauwe trok ze aan, ze pasten uitstekend.
275 Hij zei lachend tegen haar: 'Liefste, dit hemelsblauw
staat u beter dan dat grijs'.
280 Ze trok twee kousen aan en twee schoenen van Cordo-
vaans leer die haar veel beter stonden dan sandalen.
285 De kap van witte zijde, die hij haar hierna gaf, deed
ze op haar hoofd. De jongeman kuste haar teder op
de mond. Toen zij zo voor hem stond, was het hem
of het klaarlichte dag werd.
290 Snel ging hij naar zijn paard, hij zette haar voor zich
in het zadel. Zo reden ze samen ver weg tot zons-
opgang, zodat ze door niemand meer gevolgd zouden
worden.
295 Toen het in het oosten begon te dagen, zei ze: 'God,
toeverlaat aller mensen, moogt Gij ons nu beschermen.
Ik zie dat het licht begint te worden. Als ik niet met
u weggegaan was, zou ik nu de klok voor het ochtend-
300 gebed geluid hebben, zoals ik vroeger altijd in het
klooster deed. Ik ben bang dat ik spijt van deze reis
zal krijgen. Er is zo weinig trouw in de wereld waartoe
ik me toch gewend heb. De wereld lijkt op de on-
305 betrouwbare koopman die namaak gouden ringen
voor echte verkoopt'.
310 'Ach, wat zegt u, schoonheid! God moge mij straffen
gaan, wat ons ook overkomt, alleen de dood zal ons
kunnen scheiden. Hoe kunt u aan mij twijfelen? U kunt
315 onmogelijk aan mij iets slechts of onbetrouwbaars
bespeurd hebben. Vanaf het moment dat ik mijn
zinnen op u zette, zou ik nog niet voor een keizerin
bezweken zijn; gesteld dan dat ik tot haar stand

- 320 Lief, en liete u niet om hare.
Des moghedi seker wesen.
Ic vore met ons ute ghelesen
.Vc. pont wit selverrijn;
Daer seldi, lief, vrouwe af sijn.
Al varen wi in vremde lande,
Wine derven verteren ghene pande
Binnen desen seven iaren.
Dus quamen si den telt ghevaren
Smorgens aen een foreest,
Daer die voghele hadden feest;
Si maecten soe groot ghescal,
Datmen hoorde over al;
Elc sanc na der naturen sine.
Daer stonden scone bloemkine
335 Op dat groene velt ontploken,
Die scone waren ende suete roken.
Die locht was claer ende scone.
Daer stonden vele rechte bome,
Die ghelovert waren rike.
340 Die ionghelinc sach op die suverlike,
Daer hi ghestade minne toe droech.
Hi seide: 'lief, waert u ghevoech,
Wi souden beeten ende bloemen lesen.
Het dunct mi hier scone wesen.
345 'Wat segdi', sprac si, 'dorper fel!
Soudic beeten op ffelt
Ghelijc enen wive die wint gheet
Dorperlijc met haren lichame?
350 Seker soe haddic cleine scame.
Dit en ware u niet ghesciet,
Waerdi van dorpers aerde niet.
Ic mach mi bedinken onsochte.
355 Godsat hebdi diet sochtre!
Swighet meer deser talen
Ende hoert die voghele inden dalen,
Hoe si singhen ende hen vervroyen;
Die tijt zal u te min vernoyen.
360 Alsic bi u ben al naect
Op een bedde wel ghemaect,
Soe doet al dat u ghenoecht
Ende dat uwer herten voeght.
Ic hebs in mijn herte toren,
Dat ghijt mi heden leit te voren.'
- 365 Hi seide: 'lief, en belghet u niet,
Het dede venus, diet mi riet.
God gheve mi scande ende plaghe,
Ochtrics u emmermeer ghewaghe.'
Si seide: 'ic vergeeft u dan.
370 Ghi sijt mijn troest voer alle man
Die leven onder den trone.
Al levede absolon die scone
Ende ic des wel seker ware
Met hem te levende .m. iare
375 In weelden ende in rusten,
In liets mi niet ghecusten.

+ Ochtric

- 320 behoorde. Liefste, ik zou u niet voor haar hebben laten schieten. Daarvan kunt u zeker zijn. Ik heb vijfhonderd pond in blank zilvergeld voor ons meegenomen. Daar zult u eigenares van zijn. Ook al gaan we naar vreemde landen, we hoeven de eerste zeven jaar geen bezittingen te gelde te maken'.
325 Zo kwamen ze die morgen aanrijden bij een bos. De vogels vierden feest; hun gezang was overal te horen, ieder zong op zijn eigen manier. Mooie, zoetgeurende bloempjes ontkoken in 't gras. De hemel was helder en strafend.
330 De jongeman keek naar het onbedorven meisje, dat hij innig liefhad. Hij zei: 'Liefste als u wilt kunnen we afstijgen en bloemen plukken. Ik vind het hier erg mooi. Laat ons het liefdesspel spelen'.
340 'Wat zegt u', zei ze, 'onbehouwen pummel! Moet ik hier in 't gras gaan liggen als een vrouw die zonder eergevoel geld met haar lichaam verdient? Dan zou ik wel weinig schaamtegevoel hebben. Dit zou u niet gezegd hebben als u niet zo lompe zou zijn. Het maakt me verdrietig. God moge u straffen omdat u dit vroeg.
355 Zwijg hier verder over en luister hoe de vogels zingen en zich vermaken. Dat zal u de tijd minder lang doen schijnen. Als ik geheel naakt bij u zal zijn in een naar behoren opgemaakt bed, doe dan alles wat u graag wilt en wat uw zinnen bevredigt. Ik ben gekwetst dat u het me nu voorstelt.'
365 Hij zei: 'Liefste, wees niet boos. Het was Venus die me hiertoe aanzette. God moge me straffen als ik er ooit nog eens over begin.'
370 Zij zei: 'Dan vergeef ik het u. U bent mijn toeverlaat, meer dan wie ook op aarde. Ook al zou de mooie Absolom nu leven en al was ik er absoluut zeker van dat ik met hem duizend jaar gelukkig en zorgeloos zou leven, ik zou daar geen genoeggen mee nemen.

380 Lief, ic hebbe u soe vercoren,
 Men mocht mi dat niet legghen voren,
 Dat ic uwes soude vergheten.
 Warc in hemelrike gheseten
 Ende ghi hier in ertrike,
 Ic quame tot u sekerlike.
 Ay god, latet onghewroken
 Dat ic dullijc hebbe ghesproken.
 385 Die minste bliscap in hemelrike
 En es hier ghere vrouden ghelike;
 Daer es die minste soe volmaect,
 Datter zielen niet en smaect
 Dan gode te minnen sonder inde.
 390 Al erdsche dinc es ellinde;
 Si en doeghet niet een haer
 Jeghen die minste die es daer.
 Diere om pinen die sijn vroet,
 Al eest dat ic dolen moet
 395 Ende mi te groten sonden keren
 Dore u, lieve scone ionchere.
 Dus hadden si tale ende wedertale.
 Si reden berch ende dale.
 400 In can u niet ghesegghen wel
 Wat tusschen hen twee ghevel.
 Si voren alsoe voert,
 Tes si quamen in een poert,
 Die scone stont in enen dale.
 405 Daer soe bequaemt hen wale,
 Dat siere bleven der iaren seven
 Ende waren in verweenden leven
 Met ghenuechten van lichamen,
 Ende wonnen .ij. kinder tsamen.
 410 Daer, na den seven iaren,
 Alse die penninghe verteert waren,
 Moesten si teren vanden pande
 Die si brachten uten lande.
 415 Vercochten si te halver waerde
 Ende brochtent al over saen.
 Doen en wisten si wat bestaen.
 Si en conste ghenen roc spinnen
 Daer si met mochte winnen.
 420 Die tijt wert inden lande diere
 Van spisen, van wine ende van biere
 Ende van al datmen eten mochte.
 Dies hen wert te moede ofsochte;
 Si waren hen liever vele doet,
 Dan si hadden ghebeden broet.
 425 Die aarmoede maecte een ghesceet
 Tusschen hen beiden, al waest hen leet.
 Aenden man ghebrac dierste trouwe;
 Hi hetse daer in groten rouwe
 Ende voer te sinen lande weder.
 430 Si en sachen niet oghen nye zeder.
 Daer bleven met hare ghinder
 432 Twee uter maten scone kinder.

380 Liefste, ik houd zoveel van u; het is onvoorstelbaar
 dat ik u vergeten zou. Als ik in de hemel zou zijn en
 u hier op aarde, dan zou ik zeker naar u toekomen.
 385 Ach, God, straf mij niet voor deze dwaze opmerking.
 Immers de kleinste vreugde in de hemel is met geen
 enkel aards genot te vergelijken. Daar is de kleinste
 vreugde zo volmaakt dat de ziel niets anders wil dan
 390 eindeloos God liefhebben. Al het aardse is rampzalig;
 vergeleken bij het geringste in de hemel stelt het niets
 voor. Zij die naar het hemelse geluk streven zijn wijs,
 ook al moet ik voor u, mijn liefste, de verkeerde weg
 395 inslaan en in zonde gaan leven.

Zo spraken ze over en weer. Ze reden door bergen en
 dalen. Ik kan u onmogelijk precies vertellen wat ze
 400 deden. Ze reden verder tot ze in een, mooi in een dal
 gelegen, stad kwamen. Het beviel hen daar zo goed
 405 dat ze er zeven jaar bleven. Ze leidden een weelderig
 en zinnelijk leven en kregen samen twee kinderen.
 410 Toen na die zeven jaar het geld op was, moesten ze
 leven van de opbrengst van de goederen die ze uit hun
 land hadden meegebracht. Kleren, sieraden en paarden
 verkochten ze voor de helft van de waarde, maar ze
 415 maakten alles spoedig op. Ze wisten niet wat ze nu
 moesten beginnen. Zij kon geen vlas spinnen, waar-
 420 mee ze de kost zou kunnen verdienen. Voedsel, wijn
 en bier werden erg duur. Het werd hen bang te bedelen.
 Ze zouden liever dood zijn dan om brood te bedelen.
 425 De armoede bracht ongewild verwijdering tussen hen.
 De man brak zijn vroegere belofte. Hij liet haar wan-
 hopig achter en ging terug naar zijn geboortestreek.
 430 Ze zag hem nooit meer terug. Zij bleef daar achter
 432 met twee buitengewoon mooie kinderen.

+ warde

477 Si was seven iaer metten man
Die .ij. kindere an hare wan,
Diese liet in ellinde,
480 Daer si doghede groot meswinde.
482 Dierste .vij. iaer hebdi gehoert;
Verstaet hoe si levede voert.
433 Si sprac: 'hets mi comen soe,
435 Dat ic duchte spade ende vroe.
Ic ben in vele doghens bleven.
Die ghene heeft mi begheven
Maria, vrouwe, oft ghi ghebiet,
440 Bidt vore mi ende mine .ij. ionghere,
Dat wi niet en sterven van honghere.
Wat salic doen, elendech wijf.
Ic moet beide ziele ende lijf,
Bevlecken met sondeghen daden.
445 Maria, vrouwe, staet mi in staden.
Al constic enen roc spinnen,
In mochter niet met winnen
In twee weken een broet.
Ic moet gaen dörden noet
450 Buten der stat op tfelt
Ende winnen met minen lichame ghelt,
Daer ic met mach copen spise.
In mach in ghere wise
Mijn kinder niet begheven.'
455 Dus ghinc si in een sondech leven,
Want men seit ons over waet,
Dat si langhe seven iaer
Ghemene wijf ter werelt ghinc
Ende menegte sonde ontfinck,
460 Dat haer was wel onbequame,
Die si dede metten lichame,
Daer si cleine ghenuechte hadde in.
Al dede sijt om een cranc ghewin,
Daer si haer kinder met onthelt.
465 Wat helpt al vertelt
Die scamelike sonden ende die zwaer
Daer si in was .XIIII. iaer.
Maer emmer en lietsi achter niet,
470 Hadsi rouwe oft verdriet,
Sine las alle daghe met trouwen
Die seven ghefiden van onser vrouwen.
Dat sise moeste bekeren
Uten sondeliken daden
475 Daer si was met beladen
Bi ghetale .XIII. iaer;
Dat segghic u over waer.

483 Als die .xiiij. iaer waren ghedaen,
485 Sinde haer god int herte saen
Berouwenesse alsoe groet,
Dat si met enen swerde al bloet
Liever liete haer hoet af slaen,

) zie blz. 46

477 Ze leefde zeven jaar met de man die twee kinderen
bij haar kreeg en haar in een vreemd land achterliet
480 waar zij onder veel ellende gebukt ging. De eerste
zeven jaar hebt u gehoord. Luister nu hoe zij daarna
482 leefde.

433 Ze zei: 'Het is me zo vergaan als ik altijd al vreesde.
435 Ik ben in een ellendige toestand achtergebleven.
Degene op wie ik vertrouwde, heeft me in de steek
gelaten. Maria, bidt alstublieft voor mij en mijn twee
440 kinderen dat wij niet sterven van honger.
Wat moet ik, rampzalige vrouw, beginnen? Maria, sta
445 mij bij. Al zou ik vlas kunnen spinnen, dan zou ik
daarmee in twee weken nog niet een brood kunnen
verdienen. Ik moet noodgedwongen wel buiten de
450 stad in 't vrije veld geld met mijn lichaam gaan ver-
dienen om eten te kunnen kopen. Ik kan in geen geval
mijn kinderen aan hun lot overlaten.'

455 Ze ging een zondig leven leiden; men verzekert ons
dat ze zeven jaar lang als publieke vrouw leefde en,
460 tot haar afkeer en zonder enig genot, menige zonde
met haar lichaam bedreef. Ze deed het allemaal voor
een schamel loon waarmee ze haar kinderen in leven
hield.

465 Wat heeft het voor zin alles te vertellen over de schan-
delijke en zware zonden waarin ze veertien jaar leefde.
470 Maar ook al had ze nog zo'n verdriet, ze zei iedere dag
getrouw de zeven Mariagebeden. Dat verzeker ik u.
475 Met die gebeden eerde ze Maria in de hoop dat zij
haar zou verlossen van de zonden die ze al veertien
jaar bedreef.

483 Toen de veertien jaar voorbij waren, bracht God
485 zoveel berouw in haar hart dat ze zichzelf liever met
een zwaard zou laten onthoofden dan dat ze haar

490 Dan si meer sonden hadde ghedaen
 Met haren lichame, als i plach.
 Si weende nacht ende dach,
 Dat haer oghen seiden drogheden.
 Si seide: 'maria, die gode soghede,
 Fonteyne boven alle wiven,
 Laet mi inder noet niet bliuen,
 495 Vrouwe, ic neme u torconden,
 Dat mi rouwen mine sonden
 Ende sijn mi herde leet.
 Der es soe vele, dat ic en weet
 Waer icse dede ocht met wien.
 500 Ay lacen! wat sal mijns gheschien!
 Ic mach wel teghen dordeel sorgen,
 Doghen gods sijn mi verborgen,
 Daer alle sonden selen bliken,
 505 Beide van armen ende van riken,
 Ende alle mesdaet sal sijn ghewroken,
 Daer en si vore bleichte af ghesproken
 Ende penitencie ghedaen;
 Dat wetic wel, sonder waen;
 Des benic in groten vare,
 510 Al droghic alle daghe een hare,
 Ende croeper met van lande te lande
 Over voete ende over hande
 Wullen, barvoet, sonder scoen,
 515 Nochtan en constic niet ghedoen,
 Dat ic van sonden worde vri,
 Maria, vrouwe, ghi en troest mi.
 Fonteyne boven alle doghet,
 Ghi hebt den meneghen verthoghet,
 520 Also wel teophuluse seen.
 Hi was der quaetster sonderen een
 Ende haddem den duvel op ghegeven,
 Beide ziele ende leven,
 Ende was worden sijn man;
 525 Vrouwe, ghi verlosseten nochtan.
 Al benic een besondech wijf
 Ende een *onghestroest* keytijf,
 In wat leven ic *noyt* was,
 530 Vrouwe, ghedinct dat ic las
 Tuwer eren een ghebede.
 Toent aen mi u oetmoedechede.
 Ic ben ene die es bedroevet
 Ende uwer hulpen wel behoevet.
 Dies maghic mi verbouden:
 535 En bleef hem nye onvergouden,
 Die u gruede, maget vrië,
 Alle daghe met ere ave marië.
 Die u ghebet gherne lesen,
 Si moeghen wel seker wesen
 Dat hen daer af sal comen vrame;
 540 Vrouwe, hets u soe wel bequame,
 Uut vercorne gods bruut.
 U some sinde u een saluut
 Te nazaret, daer hi u sochte,
 Die u ene boetscap brochte

lichaam nog langer voor de zonde zou lenen. Ze
 huilde dag en nacht; haar ogen waren zelden droog.
 Ze zei: 'Maria, die God de borst gaf, bron van genade,
 verheven boven alle vrouwen, laat mij niet in deze
 495 ellende ten onder gaan. Ik neem u als getuige dat ik
 berouw heb van mijn afschuwelijke zonden. Het
 waren zo veel dat ik niet eens weet waar en met wie
 ik ze beging.

500 Helaas, wat zal er van mij worden. De ogen van God
 zijn van mij afgewend: ik moet bevreemd zijn voor het
 laatste oordeel, waar alle zonden aan het licht zullen
 505 komen. Ongetwijfeld zullen alle zonden bestraft wor-
 den, tenzij ze tevoren gebiecht zijn en er boete is
 gedaan. Dat maakt mij zo bang.

Maria, zonder uw hulp zou ik me nog niet van mijn
 510 zonden kunnen bevrijden ook al droeg ik iedere dag
 515 een haren boetkleed en kroop ik op handen en blote
 voeten in die wollen pij van land tot land. Bron van
 genade, alle aardse goedheid te boven gaand, gij hebt
 velen verblijd, zoals wel bij Theophilus bleek. Hij was
 520 een van de ergste zondaars: hij had zich met lichaam
 en ziel aan de duivel overgeleverd. En toch bracht ge
 hem verlossing.

525 Vrouwe, ook al ben ik een ellendige zondares, bedenk
 toch dat ik onder alle omstandigheden een gebed ter
 530 ere van u zei. Toon mij uw goedheid, ik ben radeloos
 en heb uw hulp dringend nodig. Ik durf u dit te vragen
 omdat iemand die u elke dag met een Ave Maria
 535 begroette, nog nooit onbeloofd is gebleven. Degenen
 die uw gebed dikwijls zeggen, mogen erop vertrouwen
 dat hen dat tot voordeel zal strekken. Uitverkoren
 540 bruid van God, het Ave Maria is u immers aangenaam.
 545 Uw Zoon zond u die groet in Nazareth, toen de engel
 u een bericht bracht zoals nog nooit van een bode

- 545 Die nye van bode was ghehoert.
Daer omme sijn u die selve woert
Soe bequame sonder wanc,
Dat ghejs wet elken danc
Die u gheerne daer mede quet.
Al waer hi in sonden belet,
Ghi souten te ghenaden bringhen,
Ende voer uwen sone verdinghen,
Dese bedinghe ende dese claghe
Dreef die sonderse alle daghe.
Si nam een kint in elke hant
Ende ghincker met doer tlant
In armoede, van stede te steden,
Ende levede bider beden.
Soe langhe dolede si achter dlant,
Dat si den cloester weder vant
Daer si hadde gheweest nonne,
Ende quam daer savons na der sonne
In ere weduwen huus spade,
Daer si bat herberghe doer ghenade,
Dat si daer snachts mochte bliven.
550 555 560 565
- 570 + Ruunst
Ic sal u deilen weder
Doet siere liever moeder ere.
Dus bleef si met haren kinden
Ende soude gheerne ondervinden
Hoet inden cloester stoede.
'Segt mi', seitsi, 'vrouwe goede,
Es dit covint van ioffrouwen?'
'Jaet', seitsi, 'bi miere trouwen,
Dat verweent es ende rike.
Men weet newer sijns ghelike.
Die nonnen diere abijt in draghen,
In hoerde nye ghewaghen
Van hem gheen gherochten
Dies si blame hebben mochten.'
- 580 585 590 595
- Die daer bi haren kinderen sat,
Si seide: 'waer bi segdi dat?
Ic hoerde binnen deser weken
Soe vele van ere nonnen spreken.
Alsic verstoet in minen sinne,
Soe was si hier costerinne.
Diet mi seide hine loech niet.
Hets binnen .xiiij. iaren gheschiet,
Dat si uten cloester streec.
Men wiste noyt waer si weec
Oft in wat lande si inde nam.
Doen wert die weduwe gram
Ende seide: 'ghi dunct mi reven!
Derre talen seldi begheven
Te segghene van der costertinnen,

- ontvangen was. Daarom hebben juist deze woorden
voor u zo'n aangename klank dat gij iedereen die u er
mee aanspreekt, bedankt. Al zou hij in zonden ver-
strikt zijn, gij zoudt hem tot Gods genade leiden en
hem voor uw Zoon vrijpleiten.'
Dit gebed en deze klacht uitte de zondares elke dag.
550 Ze nam de kinderen bij de hand en trok, levend van
aalmoezen, met hen in armoede van stad tot stad
door het hele land. Zo dwaalde net zo lang rond tot
555 ze het klooster waar ze non geweest was, terugvond.
's Avonds ver na zonsondergang kwam ze bij het huis
van een weduwe. Ze vroeg nederig om onderdak voor
de nacht.
560 'Ik kan u moeilijk weggagen met uw kinderen', zei
de weduwe, 'ze zien er moe uit. Ga zitten en rust uit.
Wat ik van God gekregen heb, zal ik ter ere van Zijn
565 moeder op mijn beurt weer met u delen.'
Ze bleef daar met haar kinderen; ze wilde graag weten
hoe het met het klooster gesteld was.
570 'Mevrouw, vertel me toch, is dit een nonnenklooster.'
'Ja, dat is het', antwoordde ze, 'ik kan u verzekeren
dat het een prachtig en aanzienlijk klooster is. Daar
575 bestaat geen tweede van. Van de nonnen die er wonen
heb ik nog nooit slechte dingen horen vertellen.'
580 Bij haar kinderen zittend zei ze: 'Hoe kunt u dat nu
zeggen? Ik hoorde deze week veel over een non praten.
585 Ik heb begrepen dat ze hier kosteres was. Degene die
het mij vertelde, heeft vast niet gelogen. Zo'n veertien
jaar geleden is ze uit het klooster weggelopen. Men
heeft nooit geweten waar ze heenging of waar ze
590 gestorven is.'
595 Toen werd de weduwe boos. Ze zei: 'U praat onzin.
Als u niet ophoudt zulke praatjes over de kosteres te

600 Oft ghi en blijft hier niet binnen.
 Si heeft hier costersse ghesijn
 .xiiij. iaer den termijn,
 Dat men haers noyt ghemessen conde
 In alden tiden éne metten stonde,
 Hen si dat si waer onghesont.
 Hi ware erger dan een hont,
 Diere af seide el dan goet.
 Si draghet soe reynen moet
 Die eneghe nonne draghen mochte.
 Die alle die cloesters dore sochte
 Die staen tusschen elve ende der geronde,
 Ic wane men niet vinden en conde
 Ne ghene die gheesteliker leeft.

605

610

615 Die alsoe langhe hadde ghesneeft,
 Dese tale dochte haer wesen wonder,
 Ende seide: 'vrouwe, maect mi conder:
 Hoe hiet haer moeder ende vader?'

620 Doe noemesse beide gader.
 Doen wiste si wel, dat si haer meende.
 Ay god, hoe si snachts weende
 Heymelike voer haer bedde!
 Si seide: 'ic en hebbe ander wedde
 Dan van herten groot berouwe.
 Sijt in mijn hulpe, maria, vrouwe.
 625 Mijn sonden sijn mi soe leet,
 Saghtic enen oven heet,
 Die in groten gloyen stonde,
 Dat die *vlamme* ghinghe uten monde,
 Ic croper in met vlite,
 Mocht ic mier sonden werden quite.
 Here, ghi hebt wan hope verwaten,
 Daer op willic mi verlaten!
 Ic ben die altoes ghenade hoept,
 Al eest dat mi anxt noept
 630 Ende mi bringt in groten vare.
 En was nye soe groten sondare
 Sint dat ghi op ertrike quaemt
 Ende menschelike vorme naemt
 Ende ghi aen den cruce wout sterven,
 Sone liet den sondare niet bederven,
 Die met berouwenesse socht gnade,
 Hi vantse, al quam hi spade,
 Alst wel openbaer scheen
 Den enen sondare vanden tween
 Die tuwer rechter siden hinc;
 Dats ons een troestelijc dinc,
 Dat ghine ontfinc onbescouden.
 Goet berou mach als ghewouden;
 Dat maghtic merken an desen:
 Ghi seit: 'vrient, du salt wesen
 Met mi heden in mijn rike,
 Dat segghic u ghewaerlike.
 640 Noch, here, waest openbare,

600 vertellen, kunt u hier niet in huis blijven. Ze is hier
 veertien jaar lang kosteres geweest zonder dat men
 haar in al die tijd ook maar één keer bij de metten
 gemist heeft, tenzij ze ziek was. Wie van haar iets
 verkeerd vertelt, is slechter dan een hond. Haar ziel
 is zo zuiver als die van een non maar zijn kan. Ik ben
 er van overtuigd dat, als men alle kloosters tussen de
 Elbe en de Gironde doorzocht, men niemand zou
 kunnen vinden die vromer leeft.

605 Deze woorden verbaasden de vrouw die zo lang in
 zonde had geleefd. Ze zei: 'Mevrouw, vertel me meer.
 Hoe heten haar moeder en vader?'

610 Ze noemde ze allebei. Toen wist ze zeker dat de
 vrouw haar bedoelde.

615 Oh, God, wat huilde ze die nacht, in stilte voor haar
 bed.

620 Ze zei: 'Ik kan alleen mijn oprecht gemeend berouw
 aanbieden. Maria, vrouwe, sta mij bij. Ik verafschuw
 625 mijn zonden zo erg dat ik zonder aarzeling in een
 vlamvende oven zou kruipen als ik daardoor van mijn
 zonden bevrijd zou worden.

630 Heer, Gij veroordeelt de wanhoop; daar zal ik op ver-
 trouwen. Want ik hoop altijd op genade, hoewel de
 635 vrees dat ik tot wanhoop zal vervallen mij beangstigt.
 Sinds Gij in menselijke gedaante op aarde kwam en aan
 het kruis wilde sterven, liet Gij nog niet de grootste
 640 zondaar verloren gaan als hij berouwvol genade zocht.
 Zo'n zondaar vond die genade, ook al kwam hij laat
 tot inkeer. Dat bleek duidelijk bij die zondaar die
 645 rechts van U aan het kruis hing. Het geeft ons troost
 dat Gij hem onbestraft aannam. Oprecht berouw kan
 alles tot stand brengen. Dat kan ik hieruit opmaken.

650 Gij zei: 'Vriend, jij gaat nu met Mij mee naar Mijn
 rijk. Wees daarvan verzekerd.'

Bovendien, Heer, was het duidelijk dat, toen de

655 Dat gisemast, die mordenare,
 Ten lesten om ghenade bat,
 Hine gaf u weder gout no scat,
 Dan hem berouden sine sonden.
 U ontfermeheit en es niet te gronden,
 Niet meer, dan men mach
 Die zee uut sceppen op enen dach
 Ende droghen al toten gronde.
 Dus was nye soe grote sonde,
 Vrouwe, u ghenaden en gaen boven.
 Hoe soudic dan sijn verscoven
 Van uwer ontfermeheit,
 665 Ocht mi mijn sonden sijn soe leit.
 Daer si lach in dit ghebede,
 Quam een vaec in al haer lede
 Ende si wert in slape sochte.
 670 In enen visioen haer dochte,
 Hoe een stemme aen haer riep,
 Daer si lach ende sliep:
 'Mensche, du heves soe langhe gecarmt
 Dat maria dijns ontfarmt,
 675 Want si heeft u verbeden.
 Gaet inden cloester met haestecheden:
 Ghi vint die doren open wide
 Daer ghi uut ginges ten selven tide
 680 Met uwen lieve, den ionghelinc,
 Die u inder noet af ghinc.
 Al dijn abijt vinstu weder
 Ligghen opten outaer neder;
 Wile, covele ende scoen
 Moeghedi coenlijc ane doen;
 685 Des dancet hoeghelike mariën.
 Die slotele vander sacristiën,
 Die ghi voer theelde hinct
 Snachs, doen ghi uut ghinct,
 Die heeft si soe bewaren,
 690 Datmen binnen .xiiij. iaren
 Uwes nye en ghemiste,
 Soe dat yemen daer af wiste.
 Maria es soe wel u vrient;
 Si heeft altoes voer u ghedient
 695 Min no meer na dijn ghelike.
 Dat heeft de vrouwe van hemelrike,
 Sonderse, doer u ghedaen.
 Si heet u inden cloester gaen.
 Ghi en vint nyeman op u bedde.
 700 Hets van gode dat ic u quedde.
 Na desen en waest niet lanc,
 Dat si uut haren slape ontspranc.
 Si seide: 'god, gheweldchere,
 En ghehinct den duvel nemmermere
 705 Dat hi mi bringhe in mere verdriet,
 Dan mi nu es ghesciet.
 Ochtic nu inden cloester ghinghe
 Ende men mi over dieveghe vinghe,

4)

655 moordenaar Gisemast pas op het laatste moment om
 genade bad, hij U niets dan berouw te bieden had.
 Evenmin als men in één dag het water uit de zee kan
 660 scheppen en de bodem droogleggen, kan men Uw
 barmhartigheid doorgronden.
 Vrouwe, uw genade gaat de grootste zonde te boven.
 Hoe zou ik dan uitgesloten kunnen zijn van uw barm-
 665 hartigheid als ik mijn zonden zo verafschuw.'

Terwijl ze in dit gebed verzonken was, werd ze door
 slaap overmand en viel ze rustig in slaap. In een
 visioen scheen het haar toe dat een stem haar in haar
 670 slaap toeriep: 'Mens, gij hebt uw leed zo lang beklaagd
 dat Maria zich over u ontfermt, zij heeft voor u bij
 675 God bemiddeld. Ga dadelijk naar het klooster. U zult
 de deuren, waardoor u destijds met uw ontrouwe ge-
 680 liefde vertrok, wijd open vinden. Al uw kloosterkieren
 vindt u op het altaar terug. Doe gerust sluiert, pij en
 685 schoenen aan. Wees Maria hier oprecht dankbaar voor.
 Zij heeft zorg gedragen voor de sleutels van de sacristie,
 die u in de nacht van uw vertrek bij het beeld hing,
 690 zodat niemand u in die veertien jaar ooit gemist heeft.
 Maria is u zo goedgezind dat zij al die tijd als uw pre-
 695 cieze evenbeeld uw taak heeft vervuld. Zondares, dat
 heeft de hemelse koningin voor u gedaan. Ze beveelt
 u naar het klooster te gaan; u zult niemand op uw bed
 700 vinden. Ik zeg u dit uit naam van God.'

Kort hierna werd ze wakker. Ze zei: 'God, almachtige
 705 Heer, sta de duivel nooit toe dat hij mij erger kwelt
 dan op dit ogenblik. Als ik nu naar het klooster zou
 gaan en als een dievegge betrapt zou worden, dan zou

710 Soe waric noch meer ghescent
 Dan doen ic ierst *ruumde* covent.
 Ic mane u, god die gode,
 Dor uwen pretiosen bloede
 Dat uut uwer ziden liep,
 Ocht die stemme die aen mi riep,
 Hier es comen te minen baten,
 Dat sijs niet en moete laten,
 Si en come anderwerf tot hare
 Ende derdewerven openbare,
 Soe dat ic mach sonder waen
 Weder in minen cloester gaen.
 Ic wilre om benediën
 Ende loven altoes mariën.
 Sanders *nachts*, moghedi horen,
 Quam haer een stemme te voren,
 Die op haer riep ende seide:
 'Mensche, du maecs te langhe beide.
 Ganc weder in dinen cloester,
 God sal wesen dijn troester.
 Doet dat maria u ontbiet.
 Ic ben haer bodde, en twivels niet.'
 Nu heefsisse anderwerf vernomen
 Die stemme tote haer comen
 Ende hietse inden cloester gaen;
 Nochtan en dorst sijs niet bestaen.
 735 Der derder nacht verbeyt si noch
 Ende seide: 'eest elfs ghetroch,
 Dat mi comt te voren,
 Soe maghlic cortelike scoren
 Des duvels ghewelt ende sine cracht,
 Ende ocht hire comt te nacht,
 Here, soe maecten soe confuus,
 Dat hi vare uten huus,
 Dat hi mi niet en moete scaden.
 Maria, nu staet mi in staden,
 Die ene stemme aen mi sint,
 Ende hiet mi gaen int covint.
 Ic mane u, vrouwe, bi uwen kinde,
 Dat ghise mi derdewerven wilt sinden.'
 750 Doen waecte si den derden nacht.
 Een stemme quam van gods cracht
 Met enen over groten lichte
 Ende seide: 'hets bi onrechte,
 Dat ghi niet en doet dat ic u hiet,
 Want u maria bi mi ontbiet.
 Ghi moecht beiden te lanc.
 Gaet inden cloester sonder wanc,
 Ghi vint die doren op ende wide ontdaen;
 Daer ghi wilt, moghedi gaen.
 760 Liggende opten outaer neder.'
 Als die stemme dit hadde ghesait,
 En mochte die zondesse die daer leit,
 Die clærheit metten oghen wel sien.

710 mijn schande nog groter zijn dan toen ik indertijd het
 klooster verliet. Goede God, als de stem die tot mij
 715 sprak mij wilde helpen, smeek ik U bij het kostbaar
 bloed dat uit Uw lendenen liep: laat die stem hier
 duidelijk een tweede en een derde keer spreken,
 720 zodat ik zonder bedenken naar mijn klooster terug
 kan gaan. Ik zal Maria daarvoor immer prijzen.'
 725 Luister, de volgende dag zei een stem tegen haar:
 'Mens, u talmt te lang. Ga terug naar uw klooster,
 God zal uw helper zijn. Doe wat Maria u beveelt.
 730 Ik ben haar bodde, heb daarover geen twijfels.'
 Voor de tweede keer hoorde ze de stem die haar op-
 dracht gaf naar het klooster te gaan. Maar toch durfde
 735 ze het niet te wagen; ze wilde de derde nacht af-
 wachten.
 Ze zei: 'Als het een boze geest is die aan mij verschijnt,
 dan hoop ik snel een einde aan de macht van de duivel
 te kunnen maken. Heer, als hij hier vannacht komt,
 740 verneder hem dan zo, dat hij het huis verlaat, zodat
 hij mij geen kwaad kan doen.
 745 Maria, gij die mij door een stem liet zeggen naar het
 klooster te gaan, sta mij bij. Ik smeek u uit naam van
 uw kind mij de stem voor de derde keer te willen
 zenden.'
 De derde nacht bleef ze wakker. Uit naam van God
 750 verscheen in een fel licht een stem: 'U doet ten on-
 rechte niet wat ik u zeg; immers Maria beveelt het u
 door mijn tussenkomst. U zoudt wel eens te lang
 755 kunnen wachten. Ga zonder aarzelen naar het klooster.
 U vindt de deuren wijd geopend: u kunt gaan waar u
 760 wilt. Uw kloosterkleding vindt u terug op het altaar.'
 Toen de stem dit gezegd had, kon de zondares het
 heldere licht niet goed aan haar ogen verdragen.

765 Si seide: 'nu en darf mi niet twiën,
 Dese stemme comt van gode
 Ende es der maghet mariën bode;
 Dat wetic nu sonder hone:
 Nu en willics niet laten,
 Ic wille mi inden cloester maken;
 Ic saeit oec doen in goeder trouwen,
 Op ten troest van onser vrouwen,
 Ende wille mijn kinder beide gader
 Bevelen gode onsen vader.
 Hi salse wel bewaren.'

770 Doen toech si ute al sonder sparen
 Haer cleder, daer sise met decte,
 Heymelike, dat sise niet en wecte.
 Si cussese beide aen haren mont.
 Si seide: 'kinder, blijft ghesont.
 Op den troest van onser vrouwen
 Latic u hier in goeder trouwen;
 Ende hadde mi maria niet verbeden,
 Ic en hadde u niet begheven
 Om al tgoet dat rome heeft binnen.'

775 Hoert, wes si sal beginnen.
 Nu gaet si met groten weene
 Ten cloester waert, moeder eene.
 Doen si quam inden vergiere,
 Vant si die dore ontsloten sciere.
 Si ghincker in sonder wanc:
 'Maria, hebbes danc,
 Ic ben comen binnen mure;
 God gheve mi goede aventure.'
 Waer si quam, vant si die dore
 Al wide open ieghen hore.
 In die kerke si doe trac.
 Heymelike si doe sprac:
 'God here, ic bidde u met vlite,
 Hulpt mi weder in minen abite
 Dat ic over .xiiij. iaer
 Liet ligghen op onser vrouwen outaer,
 Snachs, doen ic danen solet.'

780 Dit en es gheloghen niet,
 Ic segt u sonder ghile:
 Scone, covele ende wile
 Vant si ter selver stede weder
 Daer sijt hadde gheleit neder.
 Si traect an haestelike
 Ende seide: 'god van hemelrike
 Ende maria, maghet fijn,
 Ghebenedijft moetti sijn.
 Ghi sijt alre doghet bloeme.
 In uwen reine magedoeme
 Droegheddi een kint sonder wee,
 Dat here sal blijven immermee.
 Ghi sijt een uut vercoren werde:
 U kint maecte hemel ende erde.
 Dese ghevelt comt u van gode

Ze zei: 'Nu mag ik niet meer twijfelen. Deze stem
 komt van God en is de bode van de maagd Maria.
 Dat weet ik heel zeker: ze komt met zulk stralend
 licht. Nu zal ik niet langer wachten, ik zal naar het
 klooster gaan. Ik doe het in vol vertrouwen op de
 hulp van Maria. Mijn beide kinderen zal ik in de hoede
 van God aanbevelen. Hij zal goed over hen waken.'
 Meteen hierna trok ze haar kleren uit; ze dekde haar
 kinderen ermee toe, voorzichtig zodat ze niet wakker
 zouden worden.

765 Ze kuste hen op de mond en zei: 'Kinderen, het ga
 jullie goed. Ik laat jullie hier achter in vol vertrouwen
 op de hulp van Maria. Als zij niet voor mij bij God
 bemiddeld had, zou ik jullie nog niet voor alle rijk-
 dommen van Rome verlaten hebben.

770 — Luister, wat ze nu gaat doen. —
 Diep bedroefd en moederziel alleen gaat ze naar het
 klooster. Toen ze in de tuin kwam, zag ze meteen dat
 de deur open was. Ze ging zonder aarzeling naar binnen.
 'Maria, dank u. Ik ben binnen de kloostermuren.
 God geve dat het goed afloopt.'

775 Ze merkte dat de deuren overal wijd voor haar open-
 stonden. Ze ging naar de kerk en fluisterde: 'God, ik
 smeek U, help mij bij het terugvinden van mijn
 kloosterkleding die ik op het Maria-altaar achterliet
 toen ik veertien jaar geleden hier 's nachts wegging.'

800 Ik zeg u volledig naar waarheid en in volle ernst:
 schoenen, pij en sluiser vond ze op dezelfde plaats
 terug als waar zij ze had neergelegd.

810 Ze trok ze snel aan en zei: 'God in de hemel en Maria,
 zuivere maagd, ge zijt geprezen. Gij zijt het toppunt
 van al het goede. Zonder pijn droeg ge in uw zuivere
 maagdelijkheid een kind dat eeuwig God zal zijn. Gij
 zijt uitverkoren: uw kind schiep hemel en aarde. Deze
 820 goddelijke macht staat altijd tot uw beschikking: gij

- 820 Ende staet altoes tuwen ghebode:
Den here, die es ons broeder,
Moghedi ghebieden als moeder,
Ende hi u heten lieve dochter.
Hier omme levic vele te sochter:
Wie aen u soect ghenade,
Hi vintse, al comt hi spade.
U hulpe die es alte groet.
Al hebbic vernoy ende noet,
Hets bi u ghewandelt soe,
Dat ic nu mach wesen vroe.
830 Met rechte maghic u benediën.
Die slotete vander sacristiën
Sach si hanghen, in ware dinc,
Vor mariën, daer sise hinc.
835 Die slotete hinc si aen hare
Ende ghinc ten core, daer si clare
Lampiten sach berren in allen hoeken.
Daer na ghinc si ten boeken
Ende leide elc op sine stede;
840 Alsi dicke te voren dede,
Ende si bat der maghet mariën,
Dat sise van evele moeste vriën
Ende haer kinder, die si liet
Ter weduwen huus in zwaer verdriet.
845 Binnen dien was die nacht ghegaen,
Dar dorloy begonste te slaen,
Daer men midernacht bi kinde.
Si nam *tecloezeel* biden inde
850 Ende luide metten so wel te tiden,
Dat sijt hoerden in allen ziden.
Die boven opten dormter laghen,
Die quam alle sonder traghén
Vanden dormter ghemene.
855 Sine wisten hier af groet no clene.
Si bleef inden cloester haren tijt
Sonder lachter ende verwijt:
Maria hadde ghedient voer hare,
Ghelijc oft sijt selve ware.
860 Dus was die sondense bekeert,
Maria te love, die men eert,
Der maghet van hemelrike,
Die altoes ghetrouwelike
Haren vrient staet in staden,
Alsi in node sijn verladen.
865 Dese ioffrouwe daer ic af las,
Es nonne alsi te voren was.
Nu en willic vergheten niet
Haer twee kindere, die si liet
Ter weduwen huus in groter noet.
870 Si en hadden ghelt noch broet.
In can u niet vergronden,
Doen si haer moeder niet en vonden,
Wat groter rouwe datsi drevén.

+ niet aanwezig

+ cloc zeel

- kunt als moeder uw verlangen kenbaar maken aan
God, die — als Zoon — onze broeder werd, terwijl Hij
u — als Vader — lieve dochter noemen kan. Ik leef
825 zoveel geruster omdat hij genade schenkt aan al wie
erom vraagt, al komt men nog zo laat. Uw hulp is zeer
groot. Mijn verdriet is door u veranderd in vreugde.
830 Met reden kan ik u prijzen.
Ze zag dat de sleutels van de sacristie inderdaad voor
het Mariabeeld hingen, op de plaats waar zij ze neer-
835 gehangen had. Ze hing de sleutels aan haar gordel en
ging naar het koor. Hier zag ze dat alle lichten helder
brandden. Ze legde, net zoals ze vroeger zo vaak ge-
840 daan had, de missalen op hun plaatsen. Ze vroeg
Maria haar en haar kinderen, die ze tot haar grote
verdriet bij de weduwe achtergelaten had, voor het
kwaad te vrijwaren.
845 Intussen was de nacht zo ver gevorderd dat het uur-
werk middernacht begon te slaan. Ze pakte het klokke-
touw en luide de metten precies op tijd, zodat ieder-
850 een het hoorde. Allen die boven op de slaapzaal lagen,
kwamen onmiddellijk naar beneden. Niemand wist
wat er gebeurd was.
855 Ze bleef haar hele leven in het klooster zonder schande
of verwijt; Maria had immers haar taak waargenomen
alsof ze het zelf was.
860 Zo was de zondares tot inkeer gekomen, tot lof van
de geëerde Maria, de hemelse maagd, die altijd getrouw
haar vrienden helpt als ze in moeilijkheden verkeren.
865 De vrouw over wie ik vertelde, is weer non, net als
vroeger. Maar ik wil haar twee kinderen die ze tot
haar grote verdriet bij de weduwe achterliet, niet ver-
870 geten. Ze hadden geld noch brood. Ik kan u on-
mogelijk precies vertellen hoe wanhopig ze huiden
toen ze hun moeder niet vonden.

- 875 Die weduwe ghincker sitten neven:
Si hadder op ontfermenisse.
Si seide: 'ic wille toter abdisse
Gaen met desen .ij. kinden.
God sal hare int herte sinden,
Dat si hen goet sal doen.'
- 880 Si deden ane cleder ende scoen,
Si ghincker met in *covent*.
+ covent
Den noet van desen twee wesen.
Die moeder heefse met vresen
Te nacht in mijn huus gelaten
Ende es ghegaen hare straten,
Ic en weet west noch oest.
Dus sijn die kinder onghetroest.
Ic hulpe hen geerne, wistic hoe.'
- 890 Die abdisse spracker toe:
'Houtse wel, ic saelt u lonen,
Dat ghijs u niet en selt becronen,
Na dat si u sijn ghelaten.
Men gheve hen der caritaten
Els daghes om gode.
- 895 Sint hier daghelijcs enen bode
Die hen drincken hale ende eten.
Gheberst hen yet, laet mi weten.'
- 900 Die weduwe was vroe
Dat haer comen was alsoe.
Si nam die kinder met hare
Ende hadder toe goede ware.
Die moeder, diese hadde ghesogh
Ende pine daer om ghedoeghet,
Haer was wel te moede.
Doen sise wiste in goeder hoede,
Haer kinder, die si begaf
In groter noet ende ghinc af.
Sine hadde vaer no hinder
Voert meer om hare kinder.
Si leide vort een heylech leven.
Menech suchten ende beven
Hadsi nacht ende dach,
Want haer die rouwe int herte lach
Van haren quaden sonden,
Die si niet en dorste vermonden
Ghenen mensche, no ontdecken,
Noe in dichten oec vertrecken.
- 915 Hier na quam op enen dach
Een abt, diese te visenteerne plach
Eenwerven binnen den iare,
Om te vernemen oft daer ware
Enech lachterlike gheruchte,
Daer si blame af hebben *mochten*.
+ mochte
Sdaghes als hire comen was,
Lach die sonderse ende las
Inden coer haer ghebet
In groter twivelinge met.
Die duvel becorese metter scame,

- 875 De weduwe had medelijden met hen. Ze ging naast hen zitten en zei: 'Ik zal met deze twee kinderen naar de abdis gaan. God zal haar ingeven dat zij goed voor hun moet zijn.'
- 880 Ze deed hen kleren en schoenen aan en ging met hen naar het klooster.
Ze zei: 'Vrouwe, luister naar de problemen van deze twee wezen. De moeder heeft hen vannacht onverzorgd in mijn huis achtergelaten. Ze is met onbekende bestemming vertrokken. Nu zijn de kinderen hulpeloos. Als ik kon, zou ik hen graag helpen.'
- 890 De abdis antwoordde: 'Zorg goed voor hen, ik zal u de onkosten vergoeden zodat u zich er niet over zult beklagen dat ze aan u zijn toevertrouwd. Ze zullen dagelijks liefdegiften ontvangen. Stuur hier elke dag iemand naar toe die drinken en eten voor hen haalt. Als het hen aan iets ontbreekt, laat het mij dan weten.'
- 900 De weduwe was blij dat het zo voor haar geregeld was. Ze nam de kinderen met zich mee en zorgde goed voor hen. De moeder, die hen de borst had gegeven en veel om hen geleden had, was opgelucht toen ze wist dat er goed gezorgd werd voor haar kinderen, die ze tot haar grote verdriet in de steek had gelaten. Ze had voortaan geen angst of zorg meer voor haar kinderen. Ze leidde verder een vroom leven.
- 915 Maar ze zuchtte en beefde nog voortdurend, want ze was nog steeds vervuld van berouw voor haar zware zonden. Ze durfde ze niet aan iemand te vertellen, bekend te maken of op schrift te stellen.
- 920 Op een dag verscheen een abt die het klooster eenmaal per jaar bezocht om te horen of er schandelijke praktijken rondgingen waar de nonnen een slechte naam door zonden kunnen krijgen. Op de dag dat hij kwam, deed de zondares geknield in het koor in grote tweestrijd haar gebed. De duivel probeerde door het opwekken

930 Dat si haer sondelike blame
Vore den abt niet en soude bringhen.
Alsi lach inder bedinghen,
Sach si, hoe dat neven haer leet
Een ionghelinc, met witten ghecleet.
935 Hi droech in sinen arm al bloet
Een kint, dat dochte haer doet.
Die ionghelinc warp op ende neder
Enen appel ende vinken weder
Vor tkint, ende maecte spel.
940 Dit versach die nonne wel,
Daer si in haer ghebede lach.
Si seide: 'vrient, oft wesen mach,
Ende of ghi comen sijt van gode,
Soe manic u bi sine ghebede,
945 Dat ghi mi segt ende niet en heelt,
Waerom ghi voer dat kint speelt
Metten sonen appel roet,
Ende het leet in uwen arm doet?
'Seker, nonne, ghi segt waer,
950 U spel en helpt hem niet een haer.'
En weet niet van minen spele
Weder luttel no vele;
Hets doet, en hoert no en siet.
955 Al des gheike en weet god niet,
Dat ghi leest ende vast;
Dat en helpt u niet een bast.
Hets al verlorene pine,
Dat ghi neemt discipline.
960 Ghi sijt in sonden soe versmoert,
Dat god u beden niet en hoert
Boven in sijn rike.
Ic rade u: haestelike
Gaet ten abt, uwen vader,
965 Ende vertelt hem algader
U sonden al sonder lieghen.
Laet u den duvel niet bedrieghen.
Die abt sal u absolveren
Vanden sonden die u deren.
970 Eest dat ghise niet en wilt spreken,
God salse zwaerlike an u wreken.'
Die ionghelinc ghinc ute haer oghen;
Hine wilde haer nemmeer vertoghen.
Dat hi seide, heeft si verstaen.
975 Smorghens ghinc si alsoe saen
Ten abt ende bat dat hi hoerde
Haer biechte van worde te worde.
Die abt was vroet van sinne.
Hi seide: 'dochter, lieve minne,
980 Des en willic laten niet.
Bepeinst u wel ende besiet
Voicommelijc van uwen sonden.'
Ende si ghinc ten selven stonden
Den heylighen abt sitten neven
985 Ende *ontdeckten* al haer leven
Ende haer vite van beghinne:
Hoe si met ere dulre minne

+ ontdeckten hem

van schaamtegevoel te verhinderen dat zij haar
930 schandelijke zonde aan de abt zou vertellen.
Terwijl ze haar gebed deed, zag ze hoe een in 't wit
935 geklede jongeman langs haar liep. Op zijn arm droeg
hij een kind dat volgens haar dood was. De jongeman
940 gooid, als spelletje voor het kind, een appel omhoog
en ving hem weer op. De non zag dit terwijl ze in
gebed verzonken was.
Ze zei: 'Als u door God gezonden wordt, bezweer ik
945 u uit Zijn naam dat u mij eerlijk zegt waarom u voor
dat kind, dat dood op uw arm ligt, met een mooie,
rode appel speelt. Het heeft niets aan uw spel.'
950 'Zeker, non, het merkt helemaal niets van mijn spel.
Het is dood, het kan horen noch zien. Op precies
955 dezelfde wijze weet God niet dat u bidt en vast. Het
helpt u helemaal niets; uw zelfkastijding is vergeefse
960 moeite. U bent zo in zonden verstikt dat God daar
aan snel naar de abt, uw biechtvader, te gaan en hem
965 al uw zonden te vertellen zonder iets te verzwijgen.
Laat u niet door de duivel in het verderf storten. De
abt zal uw kwellende zonden kwijtschelden. Als u
970 de zonden niet wilt biechten, zal God u er zwaar voor
straffen.'
De jongeman verdween, hij zou niet meer aan haar
975 verschijnen. Maar wat hij zei, had ze begrepen. Ze
ging die morgen meteen naar de abt; ze vroeg hem of
hij haar uitvoerig de biecht wilde afnemen.
980 De wijze abt zei: 'Lief kind, dat wil ik zeker. Denk
goed na en kom volkomen tot inkeer van uw zonden.'
Ze ging direct naast de abt zitten en vertelde hem alles
985 van het begin af over haar leven. Hoe zij door een
dwaze verliefdheid hevig in verzoeking was gebracht,

990 Becort was soe uter maten,
 Dat si moeste ligghen laten
 Haer abijt met groten vare
 Eens snachts op onser vrouwen outare,
 Ende runede den cloester met enen man,
 Die twee kindere aen hare wan.
 Al dat haer ye was ghesciet,
 Dies ne liet si achter niet.
 995 Wat si wiste in haer herte gront,
 Maecte si den abt al cont.
 Doen si ghebiecht hadde algader,
 Sprac dabt, die heyleghe vader:
 1000 'Dochter, ic sal u absolveren
 Vanden sonden die u deren,
 Die ghi mi nu hebt gheleijt.
 Gheboeft ende ghebenedijt
 Moet die moeder gods wesen.'
 1005 Hi leide haer op thoeft met desen
 Die hant ende gaf haer perdoen.
 Hi seide: 'ic sal in een sermoen
 U biechte openbare seggen
 Ende die soe wiselike beteggen,
 1010 Dat ghi ende u kinder mede
 Nemmermeer, te ghere stede,
 Ghenen lachter en salt ghecrigen.
 Het ware onrecht, soudement swigen,
 Die scone miracle die ons here
 1015 Dede doer siere moeder ere.
 Ic saeft orconden over al.
 Ic hope, datter noch bi sal
 Menech sondare bekeren
 Ende onser liever vrouwen eren.'

1020 Hi deet verstaen den covende,
 Eer hi thuus weder wende,
 Hoe ere nonnen was ghesciet.
 Maer sine wisten niet
 1025 Wie si was, het bleef verholen.
 Die abt voer gode volen.
 Der nonnen kinder nam hi beide
 Ende vorese in sijn gheleide.
 Grau abijt dedi hen an
 1030 Ende si worden twee goede man.
 Haer moeder hiet beatrijs.
 Loef gode ende prijs,
 Ende maria, die gode soghede,
 Ende dese scone miracle toghede.
 Si help haer uut alre noet.
 1035 Nu bidden wi alle, cleine ende groet,
 Die dese miracle horen lesen,
 Dat maria moet wesen
 1038 Ons vorsprake int soete dal
 Daer god die werelt doemen sal.

Amen.

1990 zodat zij haar kloosterkleding wel op het Maria-altaar
 moest achterlaten om op een nacht in grote angst het
 klooster te verlaten met een man die twee kinderen
 bij haar zou verwekken. Ze verzweeg niets van alles
 wat haar was overkomen. Ze vertelde de abt haar
 1995 diepste zieleroerselen.
 Toen ze alles gebiecht had, zei de abt: 'Dochter, ik
 1000 zal u absolutie geven van de kwellende zonden die u
 aan mij hebt beleden. De moeder Gods zij geprezen.'
 1005 Met deze woorden legde hij zijn hand op haar hoofd
 en schonk haar vergiffenis. Hij zei: 'Ik zal uw biecht
 in een preek bekend maken, maar ik zal het zo voor-
 1010 zichtig inkleden dat u en uw kinderen er nooit ergens
 op aangezien zullen worden. Het zou verkeerd zijn als
 men dit wonder, dat God ter ere van Zijn moeder liet
 1015 gebeuren, zou verzwijgen. Ik zal het overal vertellen.
 Ik hoop dat hierdoor nog veel zondaren zich zullen
 bekeren en Onze Lieve Vrouw eer aan zullen doen.'
 1020 Voor hij naar huis terugkeerde, vertelde hij de klooster-
 lingen hoe het een non was vergaan. Maar ze wisten
 niet wie het was, dat bleef verborgen. De abt vertrok,
 hij werd door de nonnen in Gods hoede aanbevolen.
 1025 De kinderen van de non nam hij met zich mee. Hij
 liet hen in een Wilhelmiënklooster intreden, het
 werden twee vrome mensen. Hun moeder heette
 Beatrijs.
 1030 Loof en prijs God en Maria, die God de borst gaf en
 dit wonder liet gebeuren. Zij hielp haar uit alle
 moeilijkheden.

1035 Laat nu ons allen die dit wonder gehoord hebben,
 bidden dat Maria onze pleitbezorgster moge zijn in
 het zalige dal waar God over de mensen zal oordelen.

Amen.

HET VERHAAL.

De Beatrijslegende wordt algemeen beschouwd als het hoogtepunt van onze middeleeuwse geestelijke vertelkunst. Het zuivere, vaak poëtische taalgebruik, de bekwame verteltechniek met haar doordachte afwisseling van vlotte dialogen, rake karakteristieken en beeldende beschrijvingen, maar zeker ook de treffende weergave van menselijke zieleroerselen maken deze Maria-legende tot een literair kunstwerk van internationaal niveau.

De Mariaverering bestaat al vanaf de vierde eeuw, maar vindt haar hoogtepunt in de twaalfde en dertiende eeuw.

In de volledig katholieke middeleeuwse maatschappij ontstaat — zeker bij de leek — een behoefte aan concretisering van het geloof. De grote kathedralen, de muurschilderingen, de (Maria-)beelden, de liturgische en kerkelijke toneelspelen, de tot de verbeelding sprekende apocriefe boeken maken het geloof — anders dan de abstracte mystiek — tastbaar. Christus staat als opperste rechter ver boven de mensen, Maria (*die Hem de borst gaf*) is als moeder menselijk en daar door bereikbaar. Haar rol wordt die van bemiddelares tussen God en de mensen. Wie zou ontvankelijker zijn voor menselijk leed dan een Moeder en wie zou meer van God gedaan kunnen krijgen dan Zijn moeder (vgl. vs. 819 t/m 823)? Maria wordt het toevluchtsoord voor de mens in nood, het symbool van de barmhartigheid. Al het goede wordt op haar geprojecteerd.

De middeleeuwse Maria-literatuur is zeer uitgebreid. Maria-mirakelen werden in kloosters voorgelezen (legenda = wat gelezen moet worden), priesters gebruikten ze als exempelen (= stichtelijke voorbeelden) bij de preek. Onze Beatrijs-legende moet gezien worden tegen deze achtergrond.

Het eigenlijke verhaal — de non die op drift raakt, maar door Maria weer in veilige haven geloofd wordt — komt in vele, onderling verschillende, versies voor in de Westeuropese literatuur. Hoewel ons verhaal veel overeenkomsten vertoont met het latijnse prozaverhaal van Caesarius van Heisterbach uit 1237 (de latere versie van de Beatrijs Custode van dezelfde Cisterciënser prior), mag niet zonder meer worden aangenomen dat deze tekst voor onze schrijver de — of zelfs een — bron is geweest.

Over de oorspronkelijkheid van het slot van onze Beatrijslegende (vs. 865 en volgende) bestaan twijfels. De versregels 855 t/m 864 lijken een afsluiting te vormen. Een tweede dichter zou dan het verhaal uitgebreid hebben om de luisteraar verder te informeren over het lot van de kinderen en om de biecht te benadrukken. Zekerheid hierover bestaat er niet. Zekerheid is er evenmin over het auteurschap. De naam van Diederic van Assenede, de schrijver van Floris ende Blancefloer, wordt in dit verband wel genoemd, maar veel bewijs is voor deze veronderstelling niet geleverd.

Centraal in deze legende staat Beatrijs (haar naam wordt overigens slechts eenmaal genoemd). De andere optredende figuren — de minnaar, de weduwe, de abt — dienen vooral om de handeling vorm te geven. Drie vormen van liefde spelen een rol in haar leven. De zinnelijke liefde, die haar het klooster doet verlaten en haar tot zonde brengt. De moederlijke liefde, die haar — uit edele beweegredenen — tot een nieuwe zonde leidt. En haar liefde tot God en Maria, die de zonde opheft. Ontrouw (van de mensen), trouw (van God en Maria), berouw, Gods genade en — vooral — de wonderbaarlijke ontferming van Maria zijn de voornaamste motieven in dit verhaal.

¹⁾ dit tekstgedeelte is wellicht bij het afschrijven verschoven.

²⁾ vgl. Lucas 1 : 28 : de engel die Maria de geboorte van Christus aankondigt, begroet haar met Ave.

³⁾ *covint van ioffrouwen* kan ook gelezen worden als klooster voor jonkvrouwen, voor dames van voornamelijk afkomst.

⁴⁾ hier is kennelijk sprake van naamsverwarring; de goede moordenaar wordt aangeduid met de naam van de slechte.

Het origineel.

De auteur van de Beatrijs-legende is waarschijnlijk een ons onbekende Vlaming. Het verhaal is aan ons overgeleverd in een handschrift van ± 1374 (in facsimilé uitgegeven door A. L. Verhofstede, Antwerpen 1947. De verzamelcodex waar het deel van uitmaakt, is aanwezig in de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage. Aangenomen mag worden dat dit overgeleverde handschrift een afschrift is van een ouder origineel. De precieze datering van dit origineel is niet te geven. Het lijkt aanvaardbaar te stellen dat de oorspronkelijke versie van onze Beatrijs ongeveer een eeuw ouder zou kunnen zijn dan het aan ons overgeleverde handschrift.

Voor deze tekstuitgave is uitgegaan van de bovengenoemde facsimilé-uitgave. De op enkele plaatsen aangebrachte wijzigingen zijn in de tekst herkenbaar aan de cursieve druk. In die gevallen is steeds na het teken + de tekst van het handschrift geplaatst.

De interpunctie is door de vertaler aangebracht.

De taal.

Hoewel zelfs een summierere behandeling van het Middelnederlandse taalgebruik ver boven de opzet van deze tekstuitgave zou uitgaan, lijkt het nuttig voor de beginnende lezer van middeleeuwse teksten enkele opmerkingen te maken die het lezen kunnen vergemakkelijken.

a) Om verlenging van een klinker aan te geven wordt in het Middelnederlands dikwijls de *e* en soms ook de *i* gebruikt, dus *daer* i.p.v. *daar* (vs. 12), *scoenhede* i.p.v. *schoonhede* (vs. 24).

b) Bij een ontkenning wordt vrijwel altijd het woord *en* of *ne* gebruikt (vgl. de Franse dubbele ontkenning *ne-pas*): *niet en vertare* (vs. 3), *en was niet sonder* (vs. 37). Soms wordt de ontkenning alleen aangegeven door *en*: *hine weet* (vs. 46).

c) Zeer veelvuldig zien we dat een onbeklemd woord (of woorden) zich aansluit bij een voorafgaand of volgend beklemd woord. Het uitspreken van deze enclises en proclises verduidelijkt de tekst aanzienlijk: *ict* (vs. 2, ik het), *vant* (vs. 16, vond het), *dizne* (vs. 8, die hem), *Sine* (vs. 31, Zij niet), *In* (vs. 59, Ik niet), *Becordise* (vs. 70, Bekoorde hij haar).

De vertaler.

31-11

In de reeks **Vertaalde Tekstuitgaven** zijn tot nu verschenen:

Vertaald Middelnederlands

- 1) KAREL EN ELEGAST, tekst en vertaling
- 2) BEATRIJS, tekst en vertaling
- 3) LANSELOET VAN DENEMARKEN, tekst en vertaling
- 4) MARIKEN VAN NIEUMEGHEN, tekst en vertaling
- 5) LANCELOET EN HET HERT MET DE WITTE VOET, tekst en vertaling
- 6) ELCKERLIJIC, tekst en vertaling
- 7) ESOPET, tekst en vertaling
- 8) ESMOREIT, tekst en vertaling
- 9) HET ROELANDSLIED, tekst en vertaling
- 10) TPRIEEL VAN TROYEN, tekst en vertaling
- 11) VAN DEN VOS REYNAERDE, tekst en vertaling
- 12) VIJF SOTTERNIEEN, tekst en vertaling
- 13) GLORIAN, tekst en vertaling
- 14) FLORIS ENDE BLANCEFLOER, volledige vertaling

Zeventiende eeuw

- 1) G.A. Bredero, DE KLUCHT VAN DE KOE, tekst en vertaling

Andere uitgaven zijn in voorbereiding.

BEATRIS

TEKST EN VERTALING

TAAL
&
TEKEN

VERTAALD MIDDENNEDERLANDS

ISBN 90 6620 002 2